

I 4. afsnit redegøres for tegninger til Carlsbergfondets bygning og af møblering af selskabets lokaler.

Det er en meget nyttig vejviser, arkivar Lomholt har udarbejdet over dele af et arkiv, hvortil de færreste vil søge uden velfunderede motiver. Bindet er forsynet med et personregister. Den, der vil gå sagligt ind i de to første afsnit, må derimod bladre og løbe meget igennem; men det er dog muligt og interessant, omend tidkrævende. Der savnes et sagregister; men det ville formentlig blive så diffust, at anmelderen skal dy sig for at argumentere herfor.

C. Rise Hansen

HOLGER RASMUSSEN: BIRGITTE GØYES ENKESTAND. *Forlaget Wormianum 1974. 1. del 46 s. ill.; 2. del: Inventarium. 34 s. ill., Kr. 28.*

Adelige inventarfortegnelser over løsøre fra 1500-tallet hører til sjældenhederne og det må derfor påskønnes, at Holger Rasmussen på Wormianum har publiceret de inventarfortegnelser fra Birgitte Gøyes enketid, der findes i hendes og gemalens, Herluf Trolles, privatarkiv i Rigsarkivet.

Udgivelsen består af to små bind, hvoraf 1. bd. indeholder en biografisk skitse over adelsdamens enkestand samt en analyse af inventarfortegnelserne, der selv følger i 2. bd. Stort set samme løsøre er optegnet på Åkjær 1571, på Sortebrødrekløstret i Næstved og på Herlufsholm 1572 og 1573, hertil slutter sig et par mindre inventarier over fru Birgittes gård i København. Sidst i 2. bd. følger en ordliste på over 80 ord, der skal lette adgangen til fortegnelserne.

Det fremgår af udgiverens forord, at det har været hans intention ikke blot at publicere de foreliggende fortegnelser men også – mere vidtgående – at vise deres brugbarhed som kilde til belysning af Birgitte Gøyes personlige situation, ja, til belysning af almene forhold inden for den danske adel på denne tid. Kildegruppens specielle karakter taget i betragtning er det et ret så pretentiøst sigte, der næppe kan siges at være lykkedes for det første punkts vedkommende. Fruens sidste år indtil hendes død i juli 1574 var som bekendt brydsomme. De blev præget af de flytninger hun med kort varsel måtte foretage fra Ring kloster til Åkjær og videre til Næstved, desuden af stadige sygdomsanfald og endelig af bekymringer for Herlufsholm-stiftelsens skæbne under stærke og gridske slægtninges stormløb. Men det er altsammen forhold, der belyses bedre gennem andre kilder, og da navnlig gennem de breve, hun har modtaget og som G. L. Wad har udgivet.

Ud fra en biografisk synsvinkel ligger der en stor begrænsning i, at fortegnelserne ikke medtager mere personlige ejendele. Klæder, smykker, kunstgenstande og bøger søger man forgæves. Som Holger Rasmussen da også fremhæver, ligger inventariernes største værdi i den viden, de kan bibringe om en adelig families forråd af tekstiler, bordservice og køkkentøj. Det er en verden af tinfade, smørfade, af silke- og hørgarnsduge, af hynder og dyner, man får indblik i; selv et røgelseskar er registreret som et relikv fra en ikke så fjern fortid.

Hvorfor blev inventarlisterne udarbejdet? De tjente, siger Holger Rasmussen og antagelig med rette, som »den stadigt virksomme husfrues overopsyn over sine beholdninger«, og de sidestilles med de inventarfortegnelser, der førtes rundt om på adelens gårde for at kontrollere fogederne. Men har kontrolfunktionen været det væsentlige formål ved inventariernes udarbejdelse, rejser der sig nogle spørgsmål i forbindelse med deres tilblivelsessituation, et emne, der ikke er taget op til særlig behandling i analysen i 1. bd. Det fremgår af fortegnelserne fra 1572, at der på samme dag har været gennemgang af effekterne på så vel Herlufsholm som i gården i København, og af fortegnelserne fra 1573 ses, at der på samme dag har været revision af ejendelene på Sortebrødrekloster og ude på Herlufsholm. Dette forhold medfører, at revisionerne for en parts vedkommende har været foretaget af andre end fruene selv, og at de publicerede inventarfortegnelser helt eller delvis er at betragte som afskrifter eller sammendrag af andet materiale. En bevaret inventarfortegnelse fra Herlufsholm af 6. sept. 1573, ikke gengivet hos Rasmussen, er identisk med det tilsvarende afsnit i den publicerede fortegnelse sammestedsfra af 12. nov. 1573 og skal måske betragtes som et fragment af det underliggende materiale. I den sammenhæng må det også bemærkes, at fortegnelserne skyldes skrivere; selv fruens navn, der optræder i indledningen til 1571-inventariet, er med skriverhånd. Der er således stadig nogle punkter, der må afklares, så fremt man vil benytte inventarfortegnelserne som kilde til belysning af forretningsgangen i et adeligt hus. Er man alene interesseret i tingenes art og antal, er fortegnelserne lige at gå til.

Frede P. Jensen

HENRIK PEDERSEN: DE DANSKE LANDBRUG. Fremstillet paa Grundlag af Forarbejderne til Christian V's Matrikel 1688. 1928. Reprotryk for Landbohistorisk selskab med kildekritisk vejledning ved Fridlev Skrubbeltrang. Kbh. 1975, 62 + 487 s., kr. 103,50.

I den strøm af genoptryk af klassiske historiske fremstillinger og udgaver, som er blevet teknisk muliggjort ved den moderne reproduktionsteknik og økonomisk ikke mindst ved det stærkt stigende antal historiestuderende og historikere, fortjener genudgivelsen af Henrik Pedersens matrikelværk fra 1928 en særlig omtale. Her er for det første virkelig en bog, der har været uopdrivelig i adskillige år – de få gange den har været fremme ved auktioner eller i antikvariatskataloger har priserne været skyhøje. Men Landbohistorisk selskab har ved dr. phil. Fridlev Skrubbeltrang forsynet den originale tekst med en kommentar, en kildekritisk vejledning, der meget koncentreret – den fylder blot fire og en halv side – gengiver en række af de resultater med hensyn til værdien af tabelværkets oplysninger, som Fridlev Skrubbeltrang fremlagde i artiklen, »Studier over gårde, gårdbrugerantal og brugsstørrelser i det 17. århundrede«, Historisk tidsskrift 12. rk. V s. 1–52. Et af hovedresultaterne er konstateringen